

Haïti's tumultueuze historie: geopolitiek en economie

Een vaakgehoorde kritiek op de economische wetenschap is de claim dat economen eigenbelang veronderstellen of, erger, bepleiten, terwijl mensen in 'de echte wereld' zich om anderen zouden moeten bekommeren en dat ook daadwerkelijk doen. Eén respons is de suggestie dat altruïsme erop neerkomt dat het welzijn van anderen mensen aan het hart gaat. Een ander mogelijk antwoord is dat onder ogenschijnlijk altruïstische daden louter economische motieven schuilgaan. Dit laatste is het geval bij de Amerikaanse acties aangaande Haïti. Terwijl Amerika het armste land van het westelijke halfrond succesvol naar democratie heeft gebracht, geholpen heeft bij de bestrijding van varkenspest en broodnodige voedselhulp heeft verschaft, bestaat er veel twijfel omtrent de puurheid en het 'ware' karakter van de motieven. Maar ik loop vooruit op het argument.

Laat ik eerst een stapje terugzetten naar de installatie van René Préval als president van Haïti op 14 mei, waarbij hernieuwde hoop rees dat een punt kon worden gezet achter de tumultueuze historie van dit land. Voortdurende politieke instabiliteit staat de economische ontwikkeling van Haïti al geruime tijd in de weg. De stagnerende groei is tevens te wijten aan laakbaar economisch beleid, gebrek aan goede landbouwgrond, ontbossing, gronderosie, verouderde technologieën, gebrek aan investeringen in en onderbenutting van menselijk kapitaal, emigratie van een groot deel van de hoogopgeleide bevolking en lage nationale besparingen. Vanaf het begin van de jaren tachtig is de economie gekrompen terwijl de bevolking toenam. Ongeveer tachtig procent van de Haïtianen leeft in schrijnende armoede, meer dan twee derde van de beroepsbevolking heeft geen formele baan, de levensverwachting is minder dan 53 jaar en bijna vijftig procent van de bevolking is analfabeet. Haïti's historie wordt gekenmerkt door weinig stabiliteit en veel onrust. De van oorsprong Franse kolonie verklaarde zich in 1804 als eerste zwarte republiek onafhankelijk. In 1915 beval president Woodrow Wilson van de Verenigde Staten de bezetting van Haïti vanwege schuldachterstand. De Amerikaanse aanwezigheid duurde tot 1934. Daarna volgde een aaneenschakeling van dictatoren, coups, en bezettingen door de Verenigde Staten. Zo werd president Jean-Bertrand Aristide in 2004 voor een tweede keer afgezet, waarna de Amerikanen voor een derde maal het land bezetten.

De Verenigde Staten kloppen zichzelf graag op de borst als de belangrijkste sponsor van de Haïtiaanse economie. De werkelijkheid is echter veel complexer en minder rooskleurig. Reeds in het laatste decennium van de achttiende eeuw steunden de Amerikanen de Fransen bij hun pogingen de Haïtiaanse slavenopstand te onderdrukken. Hoewel de bezettingen van het Caribische eiland ogenschijnlijk noodzakelijk waren om democratie en stabiliteit te herstellen, ging er een geopolitieke en economische agenda achter schuil. Zo werd de grondwet tijdens de eerste bezetting herschreven om, voor het eerst in het bestaan van de republiek, buitenlands eigendom van land toe te staan. Hierop namen vele Amerikaanse bedrijven met succes grote stukken Haïtiaans land in gebruik. In de jaren zeventig en tachtig werden vrijwel alle

Creoolse varkens geruimd, schijnbaar om de verspreiding van de Afrikaanse varkenspest een halt toe te roepen. Deze had zich vanuit Spanje via de Dominicaanse Republiek naar het aangrenzende Haïti verspreid. Bang voor het overslaan van de ziekte naar de Verenigde Staten dwong de Amerikaanse regering de Haïtiaanse overheid alle varkens in haar land af te maken. Deze Creoolse variant had zich evenwel volledig aangepast aan het ruwe landschap en haar spaarzame vegetatie. Als gevolg daarvan kon hij met weinig middelen gefokt worden. Ook fungeerden de varkens als een bankrekening voor de Haïtiaanse arbeider. De daaropvolgende import van varkens uit het Amerikaanse middenwesten liep uit op een mislukking omdat zij schoon drinkwater, een bijzonder schaars goed in Haïti, nodig hadden, evenals voedsel dat voornamelijk uit de Verenigde Staten moest worden geïmporteerd. Ook werd Haïti in de jaren negentig gedwongen om 'in de geest van de vrije markt' importtarieven op rijst te verminderen, waarna ze werd overspoeld door goedkope rijst uit Miami. Rijst werd het belangrijkste importproduct uit Amerika en dat terwijl het voorheen één van de voornaamste lokale producten was. Dit resulteerde dan ook in verdere verarming van Haïtiaanse landbouwers. Daarnaast heeft de forse toename van import geleid tot een gigantische internationale schuld alsmede een depreciatie van de plaatselijke munteenheid, de gourde. De resulterende stijging van de prijzen voor basisvoedsel als bonen, meel, rijst en suiker heeft de armen nog verder verarmd. En wat werd gepresenteerd als voedselhulp aan Haïti was tegelijkertijd steun aan Amerikaanse bedrijven om nieuwe markten aan te boren.

De Amerikaanse bemoeienis in Haïti leert dat geopolitiek en economie onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Daarmee toont het grote gelijkenissen met de Amerikaanse aanwezigheid in Irak. Achter de altruïstische retoriek van 'benevolent nation-building to enhance democracy' gaat wel degelijk ook een economische agenda schuil. Amerika's humanitaire en politieke acties hebben verkapt economische oorzaken en gevolgen. In een bredere context rijst daarmee de vraag in hoeverre ogenschijnlijk goede daden en het fundamenteel schenden van nationale soevereiniteit uiteindelijk voor de 'weldoener' mogen leiden tot economisch gewin. Moeten de motieven van de weldoener puur zijn? Of moet de schijn van belangenverstrengeling worden tegengegaan? De economische wetenschap biedt geen éénduidige antwoorden. Toch is de hoop dat president Préval zonder bemoeienis van de Verenigde Staten de economische problemen zoals de ongebreidelde inflatie, het gebrek aan investeringen en het enorme handelstekort te lijf kan gaan. Haïti's tumultueuze historie wekt hiertoe evenwel weinig hoop.

ESTHER-MIRJAM SENT

Hoogleraar Economische Theorie en Economisch Beleid aan de Radboud Universiteit Nijmegen. De auteur is veel dank verschuldigd aan André van Hoorn voor bijzonder waardevolle suggesties.
e.m.sent@fm.ru.nl